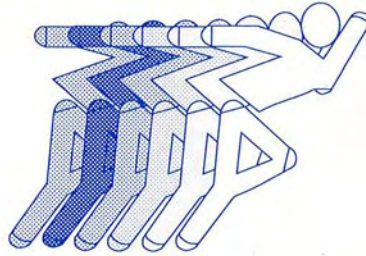

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ

BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR YÜKSEKOKULU

KONFERANSLAR

A N T A L Y A

MINİ BASKETBOL'DA (6-12 YAŞLAR ARASI) PEDAGOJİK YAKLAŞIM

Prof Dr. Sedat MURATLI

Dilara ÖZER

Filiz BELER

Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

Ülkemizde çocukların farklı yaş gruplarında bir spor branşına yönlendirilmesi çoğu zaman tesadüfi gibi görünmektedir. Bu yönlendirme, daha çok boş zamanların değerlendirilmesi ve çocuğun dışa dönük bir kişilik kazanması, sosyalleşmesi gibi nedenlerle gerçekleşmektedir. Çocuğun seçtiği spor branşı, öncelikle içinde yetiştiği ortamda karşılaştığı çeşitli faktörler tarafından belirlenmektedir. Mahallede oynanan oyun türleri, oyun arkadaşları (ağabey, abla, kardeşler veya komşu çocukları), özellikle bir spor branşında başarı elde etmiş yetişkinler, televizyondaki spor programları, çocuğun kendine örnek aldığı sporcular, gazetedeki spor haberleri, anne ve babanın hoşlandığı spor branşı bu faktörlerden bazılarıdır. Çocuğun okul döneminde basketbola yönelmesi daha çok okul yönetiminin ve sınıf öğretmenin ilgisine ve aktif olarak uğraşmasına bağlıdır. Oyun sahasının, basketbol topunun bulunması ve okulda bu spor dalının yaygınlaştırılması onların özel çabaları ile gerçekleşmektedir.

Ailelerin çevrelerindeki çocuklarda gözlediği ve genel bir yargıya ulaştıkları şu düşünce ilginçtir. Çoğu aile, "çocuğum basketbol aynarsa boyu daha uzun olur" diye düşünür. Oysa çocuğun ilgisinin, yeteneğinin ve gelişim düzeyinin dikkate alınarak bilinçli bir şekilde bu yönlendirmenin yapılması gerekir.

Çocuğun, bir spor branşı ile uğraşma gereksinimini bilinçli bir şekilde kim karşılayabilir?

6-12 yaş Mini Basketbol takımı 6-7 yaş, 8-9 yaş, 10-11 yaş olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır. Her yaş grubunda uygulanacak basketbol eğitimi çocukların gelişim düzeylerine, ilgi ve gereksinimlerine uygun olmalıdır.

Mini Basketbol'da çocukların eğitim sorumluluğunu üstlenen kişi öğretmen ya da antrenördür. Herşeyden önce bu kişilerin branşa özgü bilgi ve becerilerin yanı sıra eğitim psikolojisi ve gelişim psikolojisi alanlarında yeterli bilgiye bir başka deyişle pedagojik formasyona sahip olmaları gerekmektedir.

Aksi taktirde alanlarında çok iyi olsalar bile çocukların duygularına ve gelişim düzeyine uygun yaklaşımlarda bulunamadıkları için nitelikli bir eğitim ortamı yaratamazlar, iyi bir koç hiç olamazlar. Çocuklarda küçük yaşlarda yaşanan olumsuz olayların ve ruhsal yaralanmaların o anki ve ileriki yaşamlarını olumsuz yönde etkileyeceği bilindiğinden konu oldukça hassastır. Bu nedenle mini basketbol branşında antrenörlük yapan ya da yapmayı düşünen arkadaşlarımıza çocuk gelişiminin en önemli özelliklerini vurgulayarak bazı hatırlatmalar yapmak ve bunlarla ilgili olarak bazı öneriler sunmak istiyoruz.

Motor Gelişim

Bebekler, dünyaya refleks olarak isimlendirdiğimiz bir dizi istem dışı tepkilerle gelirler. Bu tepkiler bebeklerin dış dünya ile ilk bağlarını kurmalarını sağlarlar. 4. aydan itibaren, reflekslerin çoğu ortadan kalkar ve istemli davranışlar kazanılmaya başlanır. Çocuklar 0-2 yaşlar arasında yaşam için gerekli oturma, yürüme, tırmanma gibi beceriler kazanılır. 2-7 yaşlarında spor aktivitelerine temel oluşturan, koşma, sekme, sıçırma, atlama, fırlatma, top yakalama, topa ayakla vurma gibi temel beceriler kazanılır.

Bu becerilerin niteliği, deneyimlere ve çevresel fırsatlara bağlı olarak değişir. Hareket fırsatı sağlayan ve fiziksel aktivitelere katılmayı destekleyen çevreler, temel hareket becerilerinin gerek form, gerekse performans olarak daha üst düzeyde başarılmasını sağlamaktadır.

Motor gelişimin son aşaması, Sporla İlişkili Hareketler Dönemidir. 7 yaş ve yukarısında bulunan çocuklar, yani ilkökul çocukları yeni beceriler kazanmaktan çok daha önce kazandıkları temel becerileri daha akıcı, daha doğru ve daha ince olarak ortaya koyarlar. Temel hareketleri çeşitli şekillerde birleştirerek, yeni hareketlerin üretilmesinde kullanırlar. Örneğin; Temel hareketler döneminde koşma, fırlatma, top yakalama, top sıçratma gibi beceriler kazanılır. Bu dönemde ise, bir basketbol oyununda olduğu gibi, koşarken topu fırlatma, koşarken topu sıçratma, koşarken topu yakalama gibi hareketler üretilerek sportif oyunlara transfer edilir.

Çocukların çoğu 7 yaşında, bütün temel hareketleri olgun formda yapabilecek düzeye ulaşmış olurlar. Ancak, çocuğun hareket etkinliklerinde sınırlandırılması ve destelenmemesi, dolayısıyla hareket deneyiminin yetersiz oluşu gibi nedenlerden dolayı, hareket yetenekleri gereği gibi gelişmeyebilir. Bu nedenle, deneyim eksikliği olan çocukların erkenden tanınarak "yeteneksiz çocuk" olarak nitelendirilmesi ve sportif etkinliklerden uzaklaştırılması önlenmelidir.

Yukarda belirtildiği gibi, temel hareketler dönemindeki başarısızlık, bireyin bu dönemde özel beceri işlemlerini başarma yeteneğini etkilemektedir. Yani temel hareket becerileri gelişmemiş bir çocuğun tenis, futbol, basketbol, voleybol gibi branşların gerektirdiği becerileri kazanması ve kapasitesini kullanması oldukça zordur. Basketboldan bir örnek verecek olursak, çocuğun koşma, yakalama, fırlatma yetenekleri olgun düzeyde değilse, basketbol oyununda başarılı olması ve kapasitesini sonuna kadar kullanması beklenemez.

Özetleyecek olursak, sporla ilişkili hareketler dönemindeki ilerleme, ailenin çocuğu fiziksel aktivitelere yönlendirmesi, desteklemesi, yeterli oyun alanlarının bulunması, çevrede spor yapan bireylerin varlığı gibi çevresel faktörlere ve motivasyon, bilişsel, duyuşsal gelişim, yetenek gibi bireysel özelliklere bağlıdır.

Bu dönem birbirine bağlı 3 fazdan oluşur.

a- Genel Faz; 7-10 yaş çocukları tarafından karakterize edilir. Spora yoğun bir ilgi vardır. Çocuk tüm spor dalları ile ilgilenir. Kendini fizyolojik, anatomik ve çevresel faktörler yönünden sınırlandırılmış hissetmez. Beceri ve yeterlilik sınırlıdır. Performansda beceri ve doğruluk yerleştirilmeye çalışıldığında stres ortaya çıkar.

b- Özel Faz; 11-13 yaş çocukları bu dönemde dirler. Çocuk fiziksel kapasite ve sınırlılıklarının farkına varmaya başlar. Belirli bir spor türüne yönelir. Performansı artırma çabasıdan dolayı stres ortaya çıkar. Performansı artırmak için tek çözüm, bol uygulama yapmaktır. Çocuğun hareket modelinin düzgün olması önemlidir. Her ne

kadar bir spor branşına yönelme söz konusu olsa da çocuğun diğer spor branşları ile ilgilenmesine fırsat verilmelidir. Sportif eğitimde, çocuğun becerilerinin çok yönlü gelişimi amaç edinilmelidir.

c- Uzmanlık fazı; 14 yaş ve daha büyük çocukları kapsasa da spor branşına göre yaş da farklılık görülür. Bir branşla bir yılın üzerinde ilgilenen çocuklar tarafından karakterize edilir. Branşa özgü, teknik ve becerilerin kazanıldığı fazdır. Performans otomatik olarak görülür. Birey kapasitesinin sınırlarına yaklaşır. Motor gelişimin sporla ilişkili hareketler dönemi, gelişimsel bir sıra olmasının yanısıra karşımıza bir eğitim modeli olarak da çıkmaktadır. Çocuklar gerek form, gerekse performans olarak farklı düzeylerde temel hareket becerilerine sahip olarak bu aşamaya ulaşırlar. Ancak bu aşamadaki ilerleme, tamamen çevresel ve bireysel faktörlere bağlı olarak gerçekleşir.

Çocuğun bir spor branşında uzmanlaşması, başarılı bir sporcu olması ve başarısının belirli bir zaman dilimi içinde devam etmesi için, genel ve özel fazlardan geçmesi gerekmektedir. Önce tüm spor branşlarına katılması, bu branşlarda yeteneklerini tanıması ve branşlara özgü beceriler kazanması amaçlanır. Özel fazda uzmanlaşacağı spor branşı belirlenmesine rağmen, çocuğun zamanının önemli bir bölümünü diğer spor branşlarına ayırması istenir. Burada amaç, çocuğun çok yönlü gelişmesidir.

Örneğin; Özel fazda basketbol branşına yönelmiş bir çocuğun, basketbola ayırdığı zaman kadar yüzmeye, cimmastiğe, futbola ve tenise de ayırması istenir. Uzmanlık aşamasındaki başarı ve başarının devamı bu etkinliklere bağlıdır. Çocuk sağ elini kullanabildiği kadar, sol elini de kullanabilmeli, ellerini kullanabildiği kadar ayaklarını da kullanabilmeli, hız gerektiren işlemler kadar güç ve esneklik gerektiren işlemleri de başarabilmelidir. Spor uzmanlarına göre, en büyük tehlike erken uzmanlaşmadır. Antrenörler, bir an önce şampiyonluğa ulaşmak için genel ve özel fazları atlayarak uzmanlık eğitimine başlamaktadırlar. Çocuk, yoğun eğitimin hemen arkasından yüksek performans gösterse de belirli bir süre sonra tikanıp kalmakta, geriye dönüş çok hızlı olmaktadır. Bir başka deyişle, çocuk başarıya çabuk ulaşmakta ancak başarı süresi kısa olmaktadır.

Bu dönemle ilgili önemli noktaları şu şekilde sıralayabiliriz;

- 1- Çocuğun performans düzeyi, adölesan öncesi dönem boyunca güçlü bir artış gösterir.
- 2- Herhangi bir spor branşında uzmanlaşma için öncelikle temel hareket yeteneklerinin olgun formda, kusursuz bir şekilde başarılması gerekmektedir.
- 3- Motor gelişimi, daha yüksek beceri düzeyine ulaştırmak için temel hareket yeteneklerinin kusursuz bir temeli olması gerekir.
- 4- İlkokul beden eğitimi programlarında, branşlaşmaya yer verilmemelidir.
- 5- Hareket becerilerinin gelişimi için hem yapılandırılmış hem de yapılandırılmamış hareket deneyimleri gereklidir.
- 6- Öğretmen, aktiviteleri öğrencilerin gelişimsel gereksinimleri ve kapasitelerini göz önüne alarak seçer ve çeşitlendirir.
- 7- Becerileri en iyi şekilde ve doğru olarak başarmaları için, gerekli olan konsantrasyonu sağlamaları amacıyla yarışmalar düzenlenebilir.
- 8- Spor yarışmaları çocukların yaşamında önemli yeri olan unsurlardır. Ancak çocukların gelişimsel olarak yarışma için gerekli deneyimlere sahip olmaları gerekir.
- 9- Sporla ilişkili aktivitelerin hepsi denge, lokomasyon, ve manipülasyona dayalı hareket becerilerinin kullanımını gerektirir.

Duygusal ve Sosyal Gelişim

Bu devrede, okula başlayan çocuk "latent" dönemdedir. Latent kelime olarak gizli, durgun, saklı anlamına gelmektedir. Freud'a göre enerji (libido) vücudun hiç bir yerinde yoğunlaşmaz. Dolayısıyla bu dönemde çocuklarda enerji fazladır. Bu ise öğrenme gücünü artırmaktadır. Enerji ve öğrenme gücü artan çocuklar merak ettikleri her konuda birşeyler yapmak isterler. Öğretmen ya da antrenör , çocuğun merak ve öğrenme gücünü tanımaya çalışmalıdır. Bu dönemde, çocuktan bazı zihinsel ve sosyal beceriler kazanması beklenir. Çocuk beklentilerin farkındadır ve gösterilen başarı beklentilere uyarsa kendisini başarılı, uymazsa başarısız hisseder. Erikson'a göre bu dönemdeki çocuklar olumlu özellik olarak çalışkanlık, olumsuz özellik olarak aşağılık duygusu kazanır. Çalışkanlık; bireyin okulda öğrenmesi gereken becerileri kazanabilmesi için gösterdiği çabayı ifade eder.

Aşağılık duygusu ise, çocuğun başarısız olduğu zaman kendisini nasıl algılandığını ifade eder. Çocuk, evde ve okulda, sürekli etkinlik durumundadır. Bu etkinlikleri de kusursuz bir şekilde gerçekleştirmeye çalışır. Eğer bu çabalarına karşı çıkılır ve beğenilmezse çocuk yaptıklarının değersizliğine inanır. Ve aşağılık duygusuna kapılır. Aşağılık duygusuna kapılan çocuğun cesaret yönü ve girişimcilik yönü azalır. "Ben bunu atamam", "Bu oyunu oynayamam", "Ben bunu yapamam" gibi becerilerini geliştirmede isteksizlik ve güvensizlik görülür. Çocuğun etkinliklerdeki başarısı onaylanırsa işbirliği, paylaşma, değerlilik duyguları kazanır. Becerilerini geliştirmeye istekli olur ve yeteneklerine güvenir. Erikson, iyi bir ana-baba ilişkisi içinde yetişen çocukların, temel güven duygusunu kazandığı için, okulun kendisine getirdiği yeni öğrenme durumlarını korkmadan karşıladığını ve başarılı olabileceğini belirtmiştir. Temel güven duygusunu kazanamamış çocuklar ise tam başarı gösteremezler. Bilişsel gelişmenin hızlı olduğu ve okulda birçok beceriler öğrenildiği bu dönemde, çocuğun sosyal ilişkilerinde de bir süreklilik ve tutarlılık görülür. İlkokul çocuğun sosyal ilişkilerinde de bir süreklilik ve tutarlılık görülür. İlkokul çağında çocuklar kendi cinsindeki arkadaşları ile oyun oynamayı tercih ederler. Bir başka deyişle kızlar ve erkekler kendi grupları içinde oyun oynarlar. Bu yaştaki çocuklarda arkadaşlık önem kazanır (Cüceoğlu, 1991. s. 358).

Yaşlıları ile hem arkadaşlık kurmak isterler hem de bir beceri ve yetenek üstünlüğü ile sıvrılma çabasındadırlar. Övülmeye bayılırlar. Bu duygular, düzenli spor yapmaya yönelişin en önemli nedenlerinden biridir. Birbirlerinin kusurları ile şişmanlık, zayıflık, gözlük takma gibi alay ederler. Başkalarının güçsüzlüğünü gördükçe kendilerini daha güçlü görürler. Bu dönem, çocukta cinsel ilgi ve merakın yatıştığı, söndüğü dönemdir.

Bu dönemde antrenöre düşen görevler:

- 1- Bu yaş grubu çocukları, olumlu yönleri kanalize edilmelidir. Böylece, çalışkan bir kişilik özelliği kazanmalarına yardım edilmiş olur. Yapabilecekleri şeylerde onlara sorumluluk verilmeli, başkalarına zarar vermediği sürece hataları hoş karşılanmalıdır. Örneğin; spor malzemelerinin depodan alınması, kulelerin sahaya yerleştirilmesi gibi.
- 2- Cesareti kırılmış çocuklar motive edilmelidir. Bu dönemde yeterince yönlendirilmeyen ve antrenör tarafından yanlış yönlendirilen, yeterli desteği bulamayan çocuklar başarısız olduklarında utanır ve kendilerine olan güvenlerini yitirirler. Bu durum, çocuklarda aşağılık duygusunu geliştirir ve çocuklar sinsi ve kıskanç hale gelebilirler.

3- Öğrenciler gerçekçi hedeflere yönlendirilmelidir.Çocuğun yeteneklerini tanıması için çeşitli etkinliklerde bulunmasına hatta kendi aralarında oyunlar oynamasına izin verilmelidir. (Kazancı, 1989, 41)

4- Spor etkinliklerine katılmak istemeyen çocukları zorlamak yerine, ilgi çekici eğitsel etkinlikler ile çocuk spora özendirilmelidir.

5- Mini basketbolda olduğu gibi çocuğun yetişkinlerin oynadığı spor türüne uyumundan ziyade spor türlerini çocuğa uyarlamak daha doğrudur.

6- Çocuklarda güven duygusunu geliştirmek için spor organizasyonlarına katılan çocuklara katılım belgesi ya da çeşitli ödüller verilmelidir. (Muratlı, 1995, s. 17).

Bilişsel Gelişim

Bu dönemdeki çocuktan okuma-yazmayı öğrenmesi, aritmetik yapması, okul problemleri üzerinde akıl yürütmesi beklenir. Dört işlem, sınıflama, sıralama gibi zihinsel işlemleri yapabilir. Okulun ve ailenin çocuktan zihinsel beklentilerine, bir de okulda ya da özel olarak bazı dersler için kurs alması ve başarılı olması beklenmektedir. Çocuklar bu dönemde, ortak kuralları ve amaçları paylaşarak gerçek bir eşgüdüm ve yarışma davranışı gösterirler.

Bu dönemdeki çocukların eğitiminde antrenöre düşen görevler:

1- Göze hitap eden araçlar kullanmayı mümkün olduğu kadar artırınız. Somut nesnelere yararlanınız (Film, tepegöz, video vb. gibi)

2- Çeşitli takım oyunlarını izlerken oyunlarda hatalar varsa öğrencilere buldurunuz.

3- Öğretilen konuya uygun bol örnek sunarak model ve sözel direktifleri birlikte veriniz.

4- Öğrencilerin düşüncelerini çekinmeden söyleyecekleri bir ortam yaratınız. Olumlu pekiştireçler sununuz.

5- Akıl yürütmeyi gerektiren düşünce becerilerini geliştiren durumlar veriniz ve durum ile ilgili sorular sorunuz (Kazancı, 1989, 41).

6- Sözel direktifleri kısa tutunuz. Çünkü çocukların dikkat süreleri 15-20 dakikayı geçmemektedir. Algı süresini kısaltıp daha da çabuklaştırmak amacıyla çeşitli teknikler, yollar geliştirilebilir. Algı için gerekli olan zaman genelde eğzersizle kısaltılabilmektedir.

Örneğin basketbolda kalabalık hücumlarda birden durup topa yön değiştirme egzersizleri yaptırılabilir.

Çocukların bir konuya dikkat süreleri kısa olduğu için, antrenör uzun açıklamalardan kaçınmalıdır.Ancak dikkat süresi on yaşından sonra artmaktadır.

7- Çocuğun gelişim düzeyi gözönünde bulundurulduğundan başlangıçta oyun, daha sonraları yarışmalara yönelik alıştırmalar yapılmalıdır.

8- Başarıların değerlendirilmesi, önceleri çocuklarda meydana gelen olumlu davranış değişikliklerine daha sonraları daha iyi performans gösteren çocuklara önem veren bir şekilde yapılmalıdır.

9- Bilişsel ve motor becerilerin öğretilmesinde tümevarım yöntemi kullanılmalıdır. (Parçadan bütüne doğru).

10-Yeni beceriler öğretilirken basit ve önceki öğrendiklerinden az değişiklik gösteren hareketlerde anında öğrenmeler gerçekleşir.

11- Bireysel ve grup çalışmaları birbirine destekler nitelikte ve süreli yaptırılmalıdır. Çünkü öğrendiklerini kısa sürede unutabilirler (Muratlı, 1995, s. 17).

Yöntemsel Yaklaşımlar

Eğitim, bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla ve kasıtlı olarak istendik davranış değişikliği meydana getirme sürecidir. Davranışlardaki değişiklikten kastedilen çocuğun yaparak ve yaşayarak olumlu davranışları kazanmasıdır. Çocuğun geçmişinden getirdiği ya da sahip olduğu bazı olumsuz davranışlar, olumlu davranışlara dönüştürülebilir mi ? Bunun için davranış değiştirme yöntemleri nelerdir?

Bir davranışın sonuçlarının olumlu veya olumsuz olması kişinin bunu algılamasına ve kendisi için taşıdığı değere bağlıdır. İlkokulda bir öğrencinin sınıfta alkışlanması olumlu; aynı durum lise veya üniversite öğrencisine komik gelebilir. Bazı davranışların kalıcı olması ve sıklıkla yapılmasına sebep olan bazı uyarıcılar ya da durumlar o davranışın pekiştirici özelliğinin bulunmasına bağlıdır. Örneğin:

- 1- Akran grubu tarafından kabul görme, takıma seçilme, bir statü sahibi olma.
- 2- Bireysel çalışma.
- 3- Yarışma (sınıfta ilk beş, ilk on arasına girme); grupça yarışmalarda başarılı olma.
- 4- Öğretmen, anne-baba ve antrenör tarafından kabul görme.
- 5- Teşekkür etme takdir edilme.

Pekiştirme, genelde sürekli ve aralıklı olmak üzere iki türlü yapılabilir. Bir davranışın kazandırılmasında önceleri sürekli zamanla aralıklı olarak pekiştiriciler sunulmalıdır.

Genelde, okullarda çok yanlış ve istenmeyen davranışlar üzerinde durulur. Antrenör takımında aynı şeyi yapmalı mı? Bazı çocuklar yanlış ve istenmeyen hareketlerle antrenörün dikkatini çekmeye çalışabilir. Çünkü antrenörün öğrenciye önem vermesi bu tür davranışların devam etmesine neden olur.

Antrenör, olumlu davranışlar üzerine dikkatini yoğunlaştırır aynı zamanda istenmeyen davranışlara önem vermezse istenmeyen davranışların azalma olasılığı yükselebilir. Aynı sonuç, antrenörün takımın davranışlarını övmeye; bireysel istenmeyen davranışları hoş görmediğini söylemeyi bir arada yaptığı zaman da elde edilmektedir. Olumlu davranışların kazandırılmasında bir başka yöntem, amaç olarak kazandırmak istediğimiz davranışlara ulaşmak için önce bu davranışa benzeyen davranışların pekiştirilmesidir. Bu işleme istenen standarda ulaşıncaya kadar aşamalı olarak devam edilir. Etkili pekiştirme yollarından biri de az yapılan davranışların çok yapılması istenen davranışlardan önce yaptırılmasıdır. Örneğin, önce benim dediğimi yap; sonra kendi istediğini yaparsın gibi. Bunun için çocukları gözlemek onların zevk aldığı durum ve davranışları bilmek yararlı olur.

Belkide en önemlisi, takımdaki çocukların gösterdikleri olumlu ve olumsuz gelişim ve değişimler için bir gözlem formu oluşturulmasıdır.

Davranış Sıklığının Azaltılması, Ortadan Kaldırılması : Ceza

Olumlu ve olumsuz pekiştirme yollarıyla davranışların sıklığı artar. Ceza yoluyla ise istenmeyen davranışlar baskı altında tutulur ve tamamen ortadan kaldırılmaya çalışılır. Eğer bir davranış, acı veren, sıkıntılı veya istenmeyen bir durum yaratıyorsa, o davranışın tekrar edilme sıklığı azalır. Gelecekte aynı durumla karşılaşan bir kişi o hareketi yapmaktan kaçınır. Örneğin, alıştırmalarını yapmayan bir öğrenciye öğretmenin fazladan alıştırmaya vermesi bir cezadır. Bu uygulama teneffüse çıkarmamak gibi bir ceza işlevi görür.

Takımda yaramazlık, grubun düzenini bozma, kavgacılık vb. gibi problemler da-

yakla cezalandırılmamalıdır. Çocuğun takım içinde dövülmesi, başına topu otma, kulak çekme, itme gibi tavırlara birde aşağılayıcı sözler eklenmemelidir.

Çocuklarda bazı ruhsal sorunlara rastlanabilir. Bunlar uyumsuz çocuklar, korkular, bağımlılık, kekemelik, tik, saplantılı düşünceler, yatağa işeme ve dışkı kaçıırma, içe kapanıklık, davranış bozuklukları; yalan-çalma-saldırganlık-yerinde duramayan çocuklar olabilir. Bu sorunları yüzünden çocuğu cezalandırmak yerine bir psikolog ya da danışma gönderilmesi konusunda aile işbirliği yapılmalıdır.

Fiziksel ve Psikolojik Cezanın Çocuk Üzerindeki Etkisi :

Ceza genellikle şu istenmeyen durumların doğmasına neden olabilir.

- Ceza kişilerde kaygı, nefret, kin ve saldırganlık gibi davranışların oluşmasına neden olabilir.
- Cezaya maruz kalan cezaya alışır. Zamanla cezayı şiddetlendirmek gerekebilir. Bu da çocukta karşı gelme eğilimini artırır.
- Kişilere istenmeyen davranışlar yerine alternatif davranışlar kazandırma yollarını ve bu arada olumsuz pekiştirme yoluyla kaçınma davranışlarını kazandırmak daha etkili olabilir.
- Cezayı uygulayan yaptığı işin iyi sonuçlar verdiğini görmeye başlayınca, ceza yoluyla disiplin sağlamayı tek önlem olarak düşünebilir. Bu ise çocukların antrenörden korkmasına ve antrenörü model almaya yönelir. Onlarda kavgacı, sert, haşin mizaçlı olabilirler.
- İstenmeyen davranışları ortadan kaldırmanın başka bir yolu, olumsuz pekiştirme değildir. Ödevlerini ders süresi içinde bitirmeyen çocuklara teneffüse ödevini bitirdikten sonra çıkabileceğini söylemek gibi.

Örnekler : Çocuklar birbirine haşin ve kırıcı davranıyorsa, onları sessizce işbirliği yaptıkları çalışmalarda gözlemek ve anında yaptıkları işbirliği için övmek gerekir. Yalan söylemeyi ortadan kaldırmak için dürüst davranışlar övülmeli; yapılan yanlışları özel olarak dinleyebileceğini antrenör göstermelidir. Kuralları bozan bir çocuğu azarlamak yerine kurallara uyan takdir edilmelidir. (Fidan. 1985, s. 52)

Antrenörün Tutumu: Otoriter, liberal, demokratik bir tutum. Bu ise takım yönetimi ve disiplini belirler.

Antrenör dayağa çok sık başvurursa ve bunu bir eğitim aracı olarak kullanırsa ya antrenörün tutumu yanlıştır ya da çocuk davranışıyla sürekli onu dayağa zorlamaktadır.

Sonuçta, antrenör yapılan her hata ya da sorun için dayağa başvurmamalı, hoşgörülü ve insanca davranışlarda bulunmalıdır. Çocuklarda davranış değiştirmenin en iyi yolu ruh sağlığı yerinde olan ve kendine güvenen antrenörün tatlı-sert bir tutumla, takımı sindirmeden, onların dikkatlerini ve ilgilerini yönlendirmek ve eğitmektir. Yoksa amaç sadece basketbolu öğretmek olmamalıdır.

Takımda istenmeyen davranışlar varsa; ne gibi önlemler alınabilir?

Bunun için;

- 1- Davranış çığırından çıkmadan ya da suç işlenmeden çocuk durdurulmalıdır.
- 2- Suçuna karşılık, çocuk sevdiği bir şeyden yoksun bırakılabilir.
- 3- Çocuğa yaptığını düzeltirme yolu izlenir. Zarar verdiği bir eğitim aracını, malzeme-

yi kendi olanaklarıyla yerine koyması gibi.

4- Ceza vermeden önce çocuğu dinlemek, haksız ya da aşırı cezalandırma olasılığını azaltır.

Ceza zorunlu olmadıkça kullanılmamalı, kullanıldığı takdirde ise şu hususlara dikkat edilmelidir. Cezalandırma iki şekilde olabilir. Ya davranıştan sonra, istenmeyen bir durumla karşılaştırma ya da davranıştan sonra, iyi, zevk veren bir durumun ya da ödülün ortamdaki çekilmesidir. Buna göre:

- Ceza geciktirilmemelidir. Ceza istenmeyen davranışın hemen ardından gelmelidir. Hafta içinde yapılan yanlışlar toplanarak hafta sonunda ceza işlemine geçilmemelidir.
- Cezada çocuğun tüm kişiliği değil, ceza konusu olan davranış odak noktası yapılmalıdır.
- Ceza vermeye karar verince, ceza konusu tartışılmalıdır.
- Bastırılmak istenen davranış gülererek pekiştirilmemelidir.
- Okulda kullanılacak cezalar; öğrenci ile özel konuşma, olumlu pekiştireçten mahrumiyet, gruptan kısa süreli ayrılma gibi olabilir. Kötü ve onur kırıcı sözlerden kaçınmalıdır.

En etkili disiplin yöntemi : Özdenetim yani düzenli ve sorumlu davranış öncelikle antrenör ve çocuk arasındaki anlayış ve güven temeline dayanmalıdır. (Yörükoğlu, 1980, s. 150).

Ayrıca bütün bunları antrenörün bilmesi yeterli değildir. Bir şekilde uygun bir dille aile ve okul yönetimine bu yaş grubundan çok büyük beklentiler içine girmemeleri gerektiği, çocuklarının katıldıkları şenliklerden altın madalyalarla, şiltlerle dönmeyecekleri ve popüler çocuklar yaratmadıklarının anlatılması gerekir. Amacın takım halinde yapılan bu spor türünün çocuğun duygusal ve kişilik, sosyal ve zihinsel gelişimini aile-okul eğitiminin yanısıra desteklemek ve bu alanda uzmanlaşmanın daha sonraki yıllarda olabileceğini hissettirmek ve anlatmaktır.

Yine antrenör, zaman zaman çocuklarla toplanarak paylaşma, arkadaşına zarar vermeme, işbirliği, rekabet, kurallara uyma, derslerini aksatmama vb. gibi konularda çocuklarla sohbet etmeli ve onların takımın iyileştirilmesi ve sorunların çözümünde fikir alış-verişinde bulunmalıdır..

Antrenör - Çocuk İlişkisi

1- Çocuğu sevmeli, yakından tanımalı, duygularını anlamaya çalışmalıdır. Zaman zaman kendini çocuğun yerine koyarak olayları değerlendirmeye çalışmalıdır. Çocuğa karşı tepkilerini ayarlayabilmelidir.

2- Çocukların yeteneklerini tanımasına yardımcı olmalıdır ve uygun şekilde yönlendirmelidir.

3- Çocuğun basketbolu sevmesine ve ilgi duymasını sağlamalıdır.

4- Her çocuğun kendi gelişim çizgisinde tek başına olduğunu kabul ederek, birbirleri ile kıyaslama gibi onur zedeleyici bir yaklaşımda bulunmamalıdır.

5-Çalışmalara devamlı katılma ve takımın kurallarına uyma alışkanlığını kazandırmalıdır.

6- Çocukların ruhsal sağlığını bozacak her türlü tutum ve davranıştan kaçınmalıdır.

7- Antrenörün davranışları, çocuğun kişilik gelişimini etkileyen önemli bir faktördür. Bu nedenle, her şeyden önce iyi bir model olmalıdır. (Kılık, kıyafet, beslenme, alışkanlıkları)

8- Çoğu zaman, antrenörün çocuk üzerinde anne-babasından daha etkili olduğu görülmektedir. Bu nedenle, antrenör iyi bir öğretici olmasının yanı sıra çocuğa karşı duyarlı olmalı ve çocuğu bir bütün olarak ele almalıdır.

Antrenör;

- Akademik başarısı,

- Beslenme,

- Kılık, kıyafet, alışkanlıkları (Sigara içme gibi),

- Arkadaşları ile ilişkileri (yardım etme, kurallara uyma, paylaşma, işbirliği),

- Aile içi ilişkilerde, iyi bir örnek olmalıdır.

9- İyi bir basketbolcu olmasından öte iyi bir insan (olumlu özelliklere sahip) olması üzerinde odaklaşmalıdır.

10- Başkaları ile alay etmesine izin vermemelidir.

11- Çocuğun başarısız olduğu durumlarda bu sorunun üzerinde durmalıdır.

12- Çocukta olumsuz duygular yaratmadan başarılı olabileceği fırsatlar sağlamalıdır.

Sonuç olarak, çocuk için önemli olan : mini basketbolu sevdiiren bir antrenörün, onu anlayan ve çocukluğunu yaşamasına izin veren bir takımının olmasıdır.

KAYNAKLAR

Başaran, İ.E., Eğitim Psikolojisi, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1994.

Cüceoğlu, D., İnsan ve Davranışı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1991.

Fidan, N., Okulda Öğrenme ve Öğretme, Ankara, 1985.

Gallahue, L., David., Understanding Motor Development In Children
Jhon Wiley, Sons, Inc, Canada. 1982

Kazancı, O., Eğitim Psikolojisi Kazancı Kit. Tic. A.Ş. Ankara, 1989.

Muratlı, S., Çocuk ve Spor, (Basıma Hazırlanıyor), Antalya, 1995

Sevimay, D., Okulöncesi Çocukların Motor Performanslarının İncelenmesi, H.Ü., Sağlık Bil, Ens., (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 1986.

Yörükoğlu, A., Çocuk Ruh Sağlığı, T.İ.B. Yay., T.D.K. Basımevi, Ankara, 1980.